

ขันชื่อว่าขันห้าสมมุติทั้งหมด

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๔๒

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

“ขอให้ทุกคนมีสติ ทำใจให้นิ่งที่สุด เพื่อจะมีความสุข และหลุดพ้นจากทุกข์ทรมานที่เกิด เป็นเป้าหมายสูงสุด ขอให้ทำใจให้จงดลอด ขอให้เดินทางอย่าล้งเลนะ การเข้าถึงธรรมกายนั้น กาย จะต้องถอดกายออกเป็นชั้นๆ” ...นี่หนึ่งประเด็นนะ

“ให้เห็นกายของกายในต่อไปเรื่อยๆ ถ้าถึงกายภายในที่ซ้อนกันหลายชั้น หลายระดับ จนถึงธรรมกาย พระพุทธองค์จึงได้แบ่งกายภายในออกเป็น ๒ ประเภท คือขันห้า และ ธรรมขันห้า โดยขันห้า นั้นตกอยู่ในไตรลักษณ์ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง ส่วนธรรมขันห้าพ้นจากไตรลักษณ์ คือพ้นจากความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นสิ่งที่ คงที่ เป็นที่กำหนดแห่งความสุข เป็นตัวสุขล้วนๆ เพราะเป็นตัวตนที่แท้จริง” เห็นไหม

ธรรมขันห้านี้ เอามาเริ่มตั้งแต่ “ทำใจนิ่งๆ ทำใจให้เป็นสุข” ทำใจนิ่งๆ รถเรานี้เราตั้งศูนย์ รถคันไหนศูนย์ดี วิ่งไปก็ดีใช่ไหม? เกาะถนน ทำให้การทรงตัวดี ถ้ารถเราศูนย์ไม่ดี นี่วิ่งไปไม่ดี ทำใจนิ่งๆ ก็เท่านั้นเอง ทำใจนิ่งๆ มันเป็นสมาธิใจ ทำใจนิ่งๆ ก็เหมือนศูนย์รถเราดี รถเราถอยรถ มาใหม่เอี่ยมเลย เราจอดไว้เฉยๆ ไม่ได้บุบสลายอะไร จอดไว้เฉยๆ แล้วมันได้อะไรล่ะ? รถจอด ไว้ที่บ้านได้อะไร? เราเอารถนี้ไปทำประโยชน์อะไร?

ทำใจนิ่งๆ เวลาทำใจนิ่งๆ เพราะใจนิ่งๆ อยู่มันเป็นพื้นฐาน มันมีอยู่โดยธรรมชาติอยู่แล้ว ปกติของคนมีสติ มีสมาธิถึงเป็นปุถุชน ถ้าคนขาดสติ ขาดความนิ่ง ขาดสติ ขาดสมาธินี้ นี่ โรงพยาบาลศิริสัญญา พวกที่ขาดนี้เข้าโรงพยาบาลหมด เพราะมันขาดไป เห็นไหม นิ่งๆ นี่เป็น สมาธิ นี้ของปุถุชนนะ แล้วพระพุทธเจ้าถึงสอนให้ทำสมาธิขึ้นมา พวกเราต้องทำสมาธิ คือว่าทำ ใจให้เป็นพื้นฐาน ให้ทรง ให้ศูนย์เราดี ให้สมคูลในร่างกาย ให้สมคูลในจิตใจ พอสมคูลในจิตใจ

เป็นสัมมาสมาธิ ทำจิตเป็นสัมมาสมาธิ แล้วค่อยยกขึ้นวิปัสสนา ยกขึ้นวิปัสสนา เห็นไหม ต้องยกขึ้นวิปัสสนา

วิปัสสนาในอะไร? ก็นี่ในขันธ ๕ ในขันธ ๕ ว่าถ้าเป็นขันธ ๕ ขันธ ๕ นี้ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา มันก็เป็นอันเดียวกับที่เขามาถามว่าอนัตตานี้ไม่ใช่เรา อนัตตานี้เป็นข้างนอก ขันธ ๕ นี้เป็นทุกข์ ไม่เที่ยง เป็นอนัตตา สรรพสิ่งนี้เป็นอนัตตาโดยธรรมชาติเลย สรรพสิ่งนี้เป็นอนัตตาโดยธรรมชาติ แต่เพราะว่าอนัตตาไม่ใช่เรา เพราะเราไม่เข้าไปรู้ในอนัตตาไง

นี่ก็เหมือนกัน ขันธ ๕ เป็นอนัตตา ขันธ ๕ นี้เป็นทุกข์ แต่รถมันไม่ได้วิ่งมา รถมันจอดอยู่เฉยๆ มันไม่ได้ผ่านเข้าไป มันจะไปเห็นขันธ ๕ ที่ไหนล่ะ? มันไม่ได้ขยับตัวอะไรเลย ถึงว่าถอดกายเข้าไปเป็นชั้นๆ เห็นไหม ถอดกาย รถต้องวิ่งผ่านกายเข้าไปเป็นชั้นๆ ไง หมอมันผ่าตัดกาย หมอผ่าตัดเขาต้องผ่าผ่านหนังกำพร้าก่อน กายเป็นชั้นๆ เข้าไป นี่ผ่ากาย ผ่าอย่างนั้นหรือ? ก็คือว่าเข้ากายเข้าไปหาเป็นชั้นๆ เข้ากายอย่างนั้นหรือ?

นี่คำพูดมันผิดหมดใจ มันต้องวิปัสสนา วิปัสสนาเห็นไตรลักษณ์ใช่ไหม? ในขันธ ๕ นั้นนะ ขันธ ๕ นี้กาย เห็นไหม ขันธ ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มันเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ตัวมันเองนะ ถ้ามันเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป แต่มันเป็นทุกข์เพราะเรามีกิเลส เรามีกิเลสไปเรามีความอยากไป เรามีความทนไม่ได้ ทุกข์คือการทนไม่ได้ ทนไม่ได้ว่าไม่ควรเป็นอย่างนี้เลย เราอยากได้ดีกว่านี้ ไม่อยากให้เป็นอย่างนั้น อยากให้เป็นอย่างนี้ นี่ตัวผู้แห่ทำให้เกิดทุกข์ไป

ขันธ ๕ เป็นขันธ ๕ นี้แล้วบอกว่า มันเป็นขันธ ๕ มันต้องมีปัญญา วิปัสสนาญาณ ตัวที่มาเห็น คือว่าเราเข้าไปเห็นเหมือนกัน เหมือนที่ว่าอนัตตาไม่ใช่เรา จริงอยู่อนัตตาไม่ใช่เรา แต่มันเป็นไม่ใช่เราเพราะว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้ หรือพระอรหันต์ท่านนั้นถึงไม่ใช่เรา แต่ถ้าเป็นปุถุชนนี้เราล้วนๆ ใครไม่กลัวตาย ทุกคนกลัวตาย กลัวเจ็บไข้ได้ป่วย กลัวหมด ความกลัวนั้นกลัวในอะไร? ก็กลัวความแปรปรวน กลัวอนัตตา มันกลัวอนัตตา มันไม่เห็นอนัตตา

คนที่เข้าไปรู้ เข้าไปเห็นอนัตตาจนรู้แจ้ง ถึงปล่อยวางอนัตตาด้วยความเป็นจริง จะบอก ว่าอนัตตาไม่ใช่เราตั้งแต่ที่แรกได้อย่างไร? อนัตตานี้เกิดขึ้นจากความรู้ความเห็นของเรา เป็นวิชาการของเรา เป็นสมบัติของเราที่เราเห็นตามความเป็นจริงต่างหาก เห็นไหม มันต้องเห็นอย่างนั้น มันถึงว่าคำว่าอนัตตาไม่ใช่เรา มันพูดอย่างนี้พูดแบบผู้เรียนปริยัติไป พูดแบบว่าอ่านวิชาการมา ไม่เคยเข้าไปละอนัตตาได้จริงใจ ถ้าละอนัตตาได้จริง ไม่กล้าพูดอย่างนี้หรอก

พูดว่าอนัตตาไม่ใช่เราจริงอยู่ แต่ไม่ใช่ว่าอนัตตาไม่ใช่เราตั้งแต่ที่แรกเลย อนัตตานี้ เพราะ
ธรรมนี้ ธรรมคืออนัตตาที่มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ พระพุทธเจ้า พระพุทธองค์เพิ่งมาตรัสรู้ มาเห็น
แจ้งในหัวอกของพระพุทธองค์เอง ในหัวใจของท่านเข้าไปสัมผัสเอง รู้แจ้งแล้วปล่อยวางไว้ตาม
ความเป็นจริง อันนั้นต่างหาก เห็นไหม เห็นอนัตตา รู้ตามความเป็นจริง นี้พอเห็นอนัตตา รู้
อนัตตาถึงได้ละขันธไป

มันไม่ใช่ธรรมขันธ คำว่าขันธ ๕ เห็นไหม เขาว่า “แบ่งเป็นธรรมขันธ ธรรมขันธนี้เหนือ
สุข ธรรมขันธนี้ไม่อยู่ในอัตตา ธรรมขันธนี้พ้นจากไตรลักษณ์”

ขันธไหนมันพ้นจากไตรลักษณ์? มันเป็นกองอยู่ เป็นรูปอยู่ ในเมื่อเป็นขันธอยู่มันจะพ้น
จากไตรลักษณ์ไปได้อย่างไร? สิ่งที่มีอยู่มันต้องแปรสภาพทั้งหมด ขันธนี้มันจะพ้นจากไตร
ลักษณ์ไปไหน? แล้วมันจะเป็นธรรมขันธได้อย่างไร?

มันเป็นปัญญาพิจารณาขันธ ถูกต้อง สังขารขันธ คือว่าสังขารขันธ เวลาเราคิด เราปรุง
แต่งโดยปุถุชนนี้เป็นสัญญา เป็นความคิด ความปรุง ความแต่ง ถ้ามีสมาธิ มีสมาธิมันยกขึ้นเป็น
ปัญญาไง สมาธินี้แยกออกจากความคิดของเราที่เป็นโลกียะ มีปัญญา มีสมาธิแบ่งออกไปเป็นโล
กุตระไง เป็นสัมมาสมาธิ แยกกิเลสให้กิเลสมันยุบยอบลง ให้มีอิสระ เหมือนกับเราไปทดลอง
วิทยาศาสตร์ในอวกาศพ้นออกไป

ปัญญาอย่างนี้ปัญญาขันธ ปัญญาขันธนี้ก็เป็นสมมุติ สมมุติเพื่อจะชำระกิเลสไป เป็น
บัญญัติของพระพุทธเจ้าไป เห็นไหม ถึงว่าธรรมขันธมันไม่มีหรือ มันถึงเป็นขันธ ถ้ามันมีอยู่
มันก็เป็นปัญญาไง เป็นปัญญา ขันธนี้เป็นปัญญา สังขารขันธ สังขารขันธ มีสมาธิอยู่อันนี้เป็น
ปัญญา มีสติอยู่เป็นความเพียร อันนี้เป็นมรรค แต่ถ้าขาดสติ ขาดปัญญา อันนี้เป็นขันธ ๕ เป็น
ขันธที่เป็นทุกข์ แล้วชำระด้วย

นี่มันเป็นปัญญา มันเป็นการก้าวเดิน มันตกอยู่ในอนัตตาทั้งนั้นแหละ แล้วเขาบอกว่ามัน
เป็นสุข มันพ้นจากไตรลักษณ์ ในเมื่อมันเป็นขันธอยู่มันจะพ้นไปไหน? สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีอยู่ สิ่ง
นั้นต้องแปรสภาพเป็นธรรมคา พ้นไปไม่ได้หรือ เห็นไหม มันไม่ใช่ธรรมขันธ เพียงแต่ว่าพอ
พ้น มันขาดตั้งแต่เป็นอนาคามีนะ พระอนาคามียังมีรูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา รูป
ราคะ ไม่ใช่ นี่พระอรหันต์ พระอรหันต์ตัดรูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ พระอนาคามีตัด
กามราคะกับภริษะ

กามราคะกับปฏิฆะนะ กาม การเสพกาม เอาศพนะ เอาคนตาย ๒ คนนะ ระหว่างหญิงกับชายมาพาคใส่กัน ศพนั้นเสพกามกันไม่ได้ การเสพกามต้องนึกก่อนไง ต้องคนมีชีวิตไง จิตมันคิด มันนึก เห็นไหม มันถึงเสพกามได้ การคิด การนึกเป็นสัญญาไหม? เป็นความทรงจำมาไหม? เป็นสัญชาตญาณไหม? ความสัญญานี้คือขันธ นี้พระอนาคามีต้องตัดตรงนี้ได้ ตัดขันธ ๕ ใจ ตัดสัญญาความจำได้ ความหมายรู้ ถึงเป็นผู้ไม่มีเรื้อน อนาคามี อารามิก ไม่มีเรื้อน นี้พระอนาคามีตัดขันธได้ พระอนาคามีไม่มีขันธ ขันธนี้ขาดตั้งแต่พระอนาคามี

ทีนี้ถึงว่าขันธนี้เป็นธรรมได้อย่างไร? ขันธ ๕ นี้เป็นธรรม ทีนี้อจารย์บอกว่า ถ้าพูดว่า “จิตนี้ พระอรหันต์นี้เหมือนจิต” ท่านยังรับไม่ได้เลย อาจารย์มหาบัวถึงบอกว่า “เป็นธรรมชาติ” ถ้าว่าเป็นจิตๆ จิตนี้เป็นรูปอยู่ เห็นไหม เพราะว่าถ้าจิตนี้มีกิเลสอยู่ จิตนี้คือตัววิชา ตัววิชานี้ตัวจิตกับตัวขันธมันคนละตัว ในอนัตตลักขณสูตร วิญญาณัสสังปี นิพพินทะติ รูปัสสังปี นิพพินทะติ สัญญาสะปี นิพพินทะติ เวทนะยาสะปี นิพพินทะติ ขันธ ๕ ละขันธ ๕ นิพพินทะติ

แต่พอมานในอาทิตตๆ ในอาทิตตๆ นี้ มะโนวิญญาณปี นิพพินทะติ, มะโนสัมผัสสะปี นิพพินทะติ มโนคือตัวใจ เห็นไหม ตัวมโน นี้มันขัดกันตรงนี้นิดหนึ่ง ต้องไปละตัวของจิต ตัวขันธนี้เป็นตัวการ ตัวขันธนั้นคือตัวกาม ตัวขันธนั้นคือตัวจำได้หมายรู้ เพราะมีความอยาก มีความตั้งใจ มันถึงเกิดปฏิฆะความผูกติด ความพยายาม ความอยากได้และไม่อยากได้ ถ้าขาดตรงนั้นไปขันธไม่มี แล้วขันธไหนเป็นธรรม? ขันธมันขาดไปตั้งแต่พระอนาคามี ฉะนั้น พอมานพิจารณาตัวจิต ตัวจิต ธรรมชาติๆ

ตัวจิตมันมีวิชาเป็นตัวของจิต วิชามันเผาทำลายตัวมันเอง มันพ้นออกไป มันถึงเป็นเอโก ชัมโม แต่เดิมอาจารย์ใช้คำว่าเอโก ชัมโม ธรรมอันเอก ธรรมที่ไม่เปลี่ยนแปลง เห็นไหม พอใช้คำนี้มาเขาถึงบอกว่าเป็นธรรมขันธ เอาขันธนี้มาเป็นธรรมอีกใจ เพราะตัวเองไม่รู้ใจ เพราะธรรมชาติ ธรรมชาติ ฟังสิ เพราะธาตุคือเป็นต่อ ต่อของจิต

อวิชาปัจจยา สังขารา สังขาราปัจจยา วิญญาณัง ธรรมชาติ จิตนี้นอนเนื่องด้วยอนุสัย ๓ ด้วยกवासวะ อวิชาสวะ กิเลสสวะ ๓ อย่างนี้นอนเนื่องกับต่อของจิต นี้ ๓ อย่างกับจิตนี้รวมกันเป็นต่ออยู่ มันไม่ใช่ออกมาเป็นขันธอย่างนั้นแล้ว ขันธนี้เป็นกอง เป็นความคิด สัญญาก็เป็นกองหนึ่ง เวทนาก็เป็นกองหนึ่ง กองรูป แต่อันนี้มันเป็นปัจจยาการ มันลุกฟุกๆ เป็นอันเดียวกัน มันถึงต้องทำลายตัวมันเอง มันเผาทำลายตัวเองเพราะมันเป็นธาตุ

มันเหมือนกับเราจุดธูป ธูปจะลามตัวมันไปเอง ไหม้ตัวมันไปเอง แต่ธรรมจักรมันจะจุดตรงนี้ไหม้กันไปเอง มันไม่ใช่ขันธ มันเป็นคอ ถ้าเป็นขันธไม่ใช่ธรรมะของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนเรื่องอย่างนี้ พระพุทธเจ้าสอนเรื่องนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นบาทฐานขึ้นมาถึงตรงนี้เอง แต่ต่อขึ้นไปนั้นเป็นธรรมชาติแบบอาจารย์พูด ไม่ใช่ธรรมขันธ เพราะธรรมเป็นธรรม เป็นธรรมฝ่ายเหตุ เป็นปัญญา ธรรมขั้นนั้นนะ แต่ตัวขันธนั้นยังแปรปรวนอยู่ เพราะตัวขันธนั้นเป็นตัวกอง ตัวรูป

คำว่าขันธนะ ขันธ ๕ คือกองทั้ง ๕ แต่อวิชชาปัจจัย สังขารา สังขาราปัจจัย วิญญาณังนี้เป็นอันเดียวกันเลย เพราะเป็นปัจจัยการ เป็นของที่เกี่ยวข้องกัน เพราะอิทัปปัจจยตา สิ่งนี้มีถึงมีสิ่งนั้น อิทัปปัจจยตา คืออวิชชาหนึ่งแหละ อิทัปปัจจยตาก็เหมือนกับอวิชชาปัจจัย สังขารา มันเกี่ยวเนื่องเป็นอันเดียวกันเลย เหมือนนิ้ว นิ้วนี้เป็นนิ้วเดียว แต่ถ้ามองนี้เป็นเนื้อ แต่เราว่าเล็บ เราจะมีมองนิ้วนี้มีกระดูกอ่อน ไม่มีเนื้อเลย เราจะเทียบกับโยม ต้องเดียวกันจนวันตาย

เพราะอะไร? เพราะเราเห็นเล็บ เรานิ้วนี้คือกระดูกอ่อน แต่โยมบอกนิ้วนี้เป็นเนื้อ เห็นไหม มันมองต่างมุมกันไง มองคนละมุมกัน ถึงได้ออกมาเป็นความรู้เป็นอย่างนั้นไป แต่จริงๆ แล้วมันเป็นอันเดียวกัน ถึงว่ามันเป็นอิทัปปัจจยตาไป สิ่งนั้นมันมีอยู่ในตัวมันเองนั่นแหละ มันเกาะเนื่องกัน แต่พวกเราไม่เห็น พวกเราไม่รู้ แต่อันนี้เป็นพุทธวิสัย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์ เป็นพุทธวิสัย ถึงได้กล่าว ถึงหวังว่าสิ่งนี้มันล้าลึกนัก แล้วใครจะรู้ตามทันได้ ถึงได้สอนลูกศิษย์ไว้ไง

พระสารีบุตรเป็นผู้ที่มีปัญญารองจากพระพุทธเจ้า ถึงว่าจำกันมาเป็นปาฐะ จำตามกันมาไง แต่พูดตามๆ กันมา คือว่าบอกกันมาเป็นวิชาการ แต่ผู้เข้าไปเห็นแล้วจะไม่กล้าเอ่ยปาก จะไม่กล้าเอ่ยปากเลยว่ามันจะเป็นขันธ เป็นกอง เป็นรูป เป็นอะไร ไม่ใช่ ถึงว่าเป็นธรรมชาติแบบอาจารย์พูดนี้ถูก เป็นธาตุ แต่ธาตุที่มีชีวิต ธาตุที่บริสุทธิ์ ธาตุที่ไม่เคลื่อนไปและไม่เคลื่อนมา ธาตุที่เติมไม่ได้ เป็นธาตุอยู่ ถ้าไม่ใช่เป็นธาตุอยู่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตอนที่ท่านนิพพานแล้ว ตอนที่นิพพานแล้วทำไมท่านไปหมดไป ดายไปพร้อมกับท่านนิพพานล่ะ?

ท่านนิพพานแล้วยังสอนมาอีก ๔๕ ปี ถึงบอกว่าขันธที่พระพุทธเจ้าแบ่งเป็น ๒ อย่าง มันแบ่งเป็น ๒ อย่างที่เขาไม่รู้จริง ถ้ารู้จริงพระพุทธเจ้าแบ่งเป็น ๒ อย่าง ว่าพระอรหันต์ที่มีชีวิตอยู่คือสอุปาทิเสสนิพพาน คือพระอรหันต์ที่ขันธยังมีอยู่ กับร่างกายชีวิตยังมีอยู่ กับอนุปาติเสสนิ

พพาน คือพระอรหันต์ที่ตายไปแล้ว ทีนี้ในเมื่อยังมีชีวิตอยู่ มีขันช้อยู่ มันก็สัมพันธ์กันอยู่ เห็นใหม่ แต่สัมพันธ์กันอยู่ด้วยความบริสุทธิ์

มันต้องอย่างนั้น ไม่ใช่ขัน ๕ อย่างที่ว่าธรรมขันกับขันทุกอย่างนี้ มันเป็นขัน ๕ ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อยู่ในพระไตรปิฎกว่า อนุปาติเสสนิพพาน กับสุปาติเสสนิพพาน คือพระอรหันต์ที่มีชีวิตอยู่ มีชีวิตอยู่ก็ยังมีขัน ๕ ยังสื่อความหมายกันได้ แต่สื่อได้ของพระอรหันต์ ฉะนั้น จิตท่านก็ต้องบริสุทธิ์

อย่างเช่นครูบาอาจารย์เราเห็นใหม่ ท่านยังเอ็ดว่าลูกศิษย์ ท่านยังค่า ท่านยังเดือนอยู่ แต่เป็นธรรมทั้งหมด เพราะท่านเมตตาสงสาร ถ้าตายไปแล้ว จิตมันพ้นออกไปจากขัน มันแยกออกหมด มันกลับไปสู่สภาพเดิมหมด อันนั้นต่างหากถึงแบ่งเป็น ๒ แต่ไอ้อย่างนี้ไม่ใช่ ไอ้ที่ว่าขัน ๕ ที่เป็นทุกข์ กับขัน ๕ ที่เป็นธรรมขัน มันคนละเรื่อง คนละเรื่องที่ว่าบุคคล ๘ จำพวก

โศดาปัตติมรรค โศดาปัตติผล สกิทาคามิมรรค สกิทาคามิผล อนาคามิมรรค อนาคามิผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล ขันไหนมันแบ่งกัน? ไม่มีแบ่ง คนเกิดมาคนเดียว คนมีร่างเดียว มีหัวใจกับร่างกายอยู่ในอันเดียวกัน ไม่ใช่คนเกิดมา ๒ ร่าง ร่างหนึ่งเป็นขันที่เป็นทุกข์ อีกร่างหนึ่งเป็นขันธรรมขัน มันเป็นขันสกปรก ขันทุกข์ๆ นี่แหละ เกิดมาด้วยกิเลสอวิชชา นี่แหละ แต่เพราะพึงพระธรรมของพระพุทธเจ้า เชื้อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงได้ปฏิบัติขึ้นมา แล้วมันจะสะอาดขึ้นไปเรื่อยๆ

จากปุถุชนกลายเป็นกัลยาณปุถุชน จากกัลยาณปุถุชนเป็นโศดาปัตติมรรค จากโศดาปัตติมรรค ขันละเอียดขึ้นไปกลายเป็นโศดาปัตติผล โศดาปัตติผลก็เดินสกิทาคามิมรรค จากสกิทาคามิมรรคก็กลายเป็นสกิทาคามิผล จากอนาคามิมรรคก็เป็นอนาคามิผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล ขันไหนมันแบ่งเป็นสอง? ขันเดียวล้วนๆ ขันเก่า ขันที่เกิดมาจากกรรมของแม่นั้นแหละ จิตที่เกิดขึ้นมานั้นแหละ แต่ด้วยเพราะว่าเราปฏิบัติธรรม เราเจริญธรรมขึ้นมา มันก็ขึ้นไป

ทีนี้ว่าขันนั้นเป็นขันที่เป็นทุกข์ ขันเป็นทุกข์ต่อเมื่อยังมีกิเลสอยู่ นี่พอมันไม่รู้มันก็เลยพยายามจะเหี่ยวร้างพระธรรมของอาจารย์มา จะทำให้เหมือน จะทำให้คล้ายๆ กัน ถ้าคนฟังไม่มีหลักมันก็เหมือนมันคร่อมเลน เหมือนครึ่งหนึ่ง ไม่เหมือนครึ่งหนึ่ง เหมือนที่คำพูด แต่ความรู้ไม่เหมือน คำพูดกับตัวอักษรซ้ำกันเลย แต่ความหมายต่างกันไปคนละฟ้ากับดินเลย คร่อมเลนไป ทีนี้คนที่ไม่มีหลักมันก็จะจำไม่ได้ แต่ถ้าคนมีหลัก เห็นใหม่ คนมีหลัก พอเห็นแบบนี้ก็เลย

เมื่อก่อนเขาเคยพูด เพราะเขาเคยพูดอยู่ คำนี้เขาเคยสอนอยู่ ว่าธรรมชั้นนี้คือปัญญา ก็ถูก คิษย์มาหาเรา เราบอกว่าไอ้การกำหนดเพ่งอยู่มันเป็นกถิณ ไม่มีปัญญาหรอก เขาบอกว่า มีสิ ก็ ธรรมชั้นนี้ไง แต่บัดนี้ธรรมชั้นนี้กลายเป็นที่หลุดพ้นไปแล้ว จากที่ว่าธรรมชั้นนี้เป็นปัญญา อันนั้นยังถูกต้องอยู่ ยังมีที่อ้างได้ แต่นี่ว่าธรรมชั้นหลุดพ้น ธรรมชั้นพ้นจากไตรลักษณ์ ธรรมชั้นนี้ให้ความสุขล้วนๆ ธรรมชั้นเป็นสุขล้วนๆ เห็นไหม ธรรมชั้นก็ยังเป็นชั้นอยู่ มัน ยังแปรสภาพอยู่ มันจะเอาสุขจากไหนมา?

ตอนนี้เอาเงินไว้ในกระเป๋าเราหลายๆ มันยังลดค่าไปเลย ขนาดเงินอยู่หลายๆ ไม่ทำอะไรเลย มันยังลดค่าตัวมันเองไปเลย แล้วใจมันจะไม่แปรสภาพ แล้วเอาสุขจากไหนมา? มันคิดมันก็ต้อง คิดไปสิ ถึงบอกว่าทุกอย่างเป็นสมมุติ ชั้นที่ว่าป็นสมมุติทั้งหมด สมมุติ แล้วก็บัญญัติของ พระพุทธเจ้า แล้วก็วิมุตติไป แต่สิ่งที่ไม่รู้ก็เป็นสมมุติ สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา ภาวนามย ปัญญา ภาวนามยปัญญานี้เข้าไปรู้จริง จิตที่เข้าไปรู้ เรารู้แต่วิชาการมันก็เป็นสุตมยปัญญา เห็น ใหม สุตมยปัญญาถึงได้พูดอย่างนั้นไง อนัตตาไม่ใช่เรา ก็จบ เงินในธนาคารก็ของในธนาคาร เงินของเราก็คือของเรา ก็จบ คนละเรื่องกัน ก็ไม่มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นมา มันไม่มีการสืบ

พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนอย่างนั้น พระพุทธเจ้าสอนให้เจริญรุ่งเรือง ให้ทำจากปญฺชนนี้ ขึ้นมา เห็นไหม ถึงว่าต้องเข้าไปต่อสู้อะ ต้องเข้าไปรู้ แต่นี่ถ้าเป็นวิชาการ สุตมยปัญญานะ อนัตตา ไม่ใช่เรา เอ็งอยู่นั่นนะ เราเป็นคนดีแล้ว ฉันเป็นชาวพุทธ พอเป็นชาวพุทธ ก็ยี้หื้อว่าพุทธ ก็แหม เป็นคนดีที่สุดในโลก ปล่อยว่างวางเฉย นอนจมกับทุกข์ แหม ยี้มแจ่งเลยว่าคุณมีความสุข นี่สุ ตมยปัญญา

จินตมยปัญญาใคร่ครวญไป อารมณ์มันเกิดขึ้น อารมณ์มันตามเข้าไป อารมณ์ความรู้สึก ตามเข้าไป เป็นจินตมยปัญญาขึ้นมา จิตมันสงบขึ้นไป มันแต่งภาพได้เหมือน แล้วดีกว่าด้วย นี้ กิเลสมันหลอกอีกชั้นหนึ่ง กิเลสบังเงา อาจารย์ใช้คำว่า “กิเลสมันบังเงาเข้าไป” กิเลสบังเงาอยู่ใ บังเงา บังธรรม บังความคิดเรา แล้วว่าเป็นผลของความจริง จินตมยปัญญา ถึงไม่ใช่ ต้องเป็น ภาวนามยปัญญา

ภาวนามยปัญญาต้องช้าเรื่อยๆ ช้าบ่อยๆ ตัวภาวนามยปัญญานี้ธรรมจักรหมุนไป ไม่ใช่ เรา ธรรมจักร ภาวนามยปัญญาเป็นธรรมจักร เป็นธรรมล้วนๆ เป็นไปโดยธรรมชาติ ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ใครทั้งสิ้น แล้วมันหมุนขาดออกไป นั่นคือภาวนามยปัญญา อันนี้เป็นวิมุตติพ้นออกไป แต่

ถ้ายังเป็นขันธอยู่ เป็นสิ่งที่ยังถือกันได้ ก็คำว่าถือกันได้ ถือกันได้มันก็ต้องสมมุติสิ เอาอะไรมาตั้งไว้นี้ได้ เรียกชื่อสมมุติกัน สิ่งในโลกนี้ไม่มีเลย เอามาตั้งไว้แล้วก็สมมุติกัน

ในเมื่อสมมุติได้อยู่ เป็นสมมุติทั้งหมด บัญญัติก็เป็นบัญญัติ วิมุติเป็นวิมุติ แต่ครูบาอาจารย์เรา ธรรมธาตุอันนั้นเพื่อยืนยันใจ เพื่อยืนยันว่านรกมี สวรรค์มี นิพพานมี ให้ชาวพุทธมั่นคงในศาสนา เพราะว่าท่านเมตตาสงสาร ท่านถึงพยายามพูดออกมาให้สมกับความเป็นจริงแล้วให้ท่านอธิบายท่านจะอธิบายได้ถูกต้อง แต่นี่ท่านรวบยอดให้ฟังเพราะไม่มีเวลา

รวบยอดให้ฟังว่ามันมีจริง เป็นการยืนยันกันเฉยๆ ไม่ใช่มาเทศนาว่าการ เทศนาว่าการก็จะขยายความออกไป แต่นี่เอมารวบยอดมา แล้วก็มาหักกันอย่างนี้ มันแบบว่ามันแอบอ้างกันเกินไป มันแอบอ้างกันมากเกินไป ถึงรับไม่ได้